

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАУКА МАЙБУТНЬОГО

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ СТУДЕНТІВ,
АСПРАНТІВ ТА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

Випуск 2(10), 2022

Мукачево

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет
Вченою радою Мукачівського державного університету
(Протокол №10 від 19.12.2022 р.)

Головний редактор:

Гоблик Володимир Васильович – доктор економічних наук, професор, заслужений економіст України, перший проректор, Мукачівський державний університет

Заступник головного редактора:

Молнар Тетяна Іванівна – голова Наукового товариства студентів, аспірантів, молодих вчених, Мукачівський державний університет

Відповідальний секретар:

Гранчак Олена Василівна, Мукачівський державний університет

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Кабачій Василь Миколайович – к. ф-м. н., доцент;

Кобаль Василь Іванович – к. пед. н., доцент, проректор з науково-педагогічної роботи;

Козарь Оксана Петрівна – д-р. т. н., академік Української технологічної академії (м. Київ), професор кафедри інженерії, технологій та професійної освіти;

Корнієнко Інокентій Олексійович – д-р. психол. н., професор, доцент кафедри психології;

Лужанська Тетяна Юріївна – к. географічних наук, доцент;

Малець Олександр Омелянович – д-р. і. н., доцент;

Мілашовська Ольга Іванівна – д-р. е. н., професор, завідувач кафедри готельно-ресторанної та музейної справи;

Моргун Алла Володимирівна – к. філол. н., доцент кафедри філологічних дисциплін та соціальних комунікацій;

Попович Наталія Михайлівна – д-р. пед. н., доцент, завідувач кафедри музичного мистецтва;

Прокопович Лідія Сигізмундівна – к. філол. н., доцент, завідувач кафедри філологічних дисциплін та соціальних комунікацій;

Проскура Володимир Федорович – д-р е. н., професор;

Реслер Марина Василівна – д-р е. н., професор, академік Академії економічних наук, декан факультету економіки, управління та інженерії;

Стегней Маріанна Іванівна – д-р. е. н., професор кафедри економіки та фінансів;

Теличко Наталія Вікторівна – д-р. пед. н., професор, завідувач кафедри англійської мови, літератури з методиками навчання;

Товканець Ганна Василівна – д-р пед. н., професор, завідувач кафедри теорії та методики початкової освіти;

Фізеші Октавія Йосипівна – д-р. пед. н., професор кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту;

Черепаня Наталія Іванівна – к. пед. н., доцент, завідувач кафедри дошкільної та спеціальної освіти;

Черничко Тетяна Вікторівна – д-р. е. н., професор, завідувач кафедри економіки та фінансів.

Корнієнко І.О.
доктор психологічних наук, професор,
доцент кафедри психології,
Мукачівський державний університет
Бучмей І.І.
здобувач вищої освіти ОС Магістр,
спеціальність 053 «Психологія»,
Мукачівський державний університет

ВПЛИВ СТИЛЮ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ НА ЯКІСТЬ ЖИТТЯ

У статті теоретично обгрунтовано стилі виховання дітей у сім'ї. Розглянуто поняття сімейного виховання та проблемної сім'ї. Здійснено та теоретично досліджено особливості феномену сімейного виховання. Проведено емпіричне дослідження, спрямоване на вивчення стилю батьківського виховання як чинника становлення мотивації досягнення і мотивації аффіліації в юнацтва.

Ключові слова: сім'я, сімейне виховання, стилі виховання, чинники виховання, сімейні взаємини.

The article theoretically substantiates the styles of raising children in the family. The concepts of family education and problem family are considered. Peculiarities of the phenomenon of family upbringing have been carried out and theoretically investigated. An empirical study was conducted aimed at studying the style of parenting as a factor in the formation of achievement motivation and affiliation motivation in youth.

Key words: family, family upbringing, upbringing styles, upbringing factors, family relations.

На соціально-психологічний стан сучасного суспільства впливає ряд негативних чинників. Це економічна і екологічна криза, стихійні лиха, а також пов'язані з ними міграція населення, зміна умов життя, переоцінка суспільних та індивідуальних цінностей, що в свою чергу відображається на стані сім'ї, меті та завданнях виховання і розвитку дітей, на батьківсько-дитячих взаєминах, стилях батьківського виховання.

Родині належить основна роль у формуванні життєвих принципів дитини. Від того, як будуються взаємини в родині, які цінності, інтереси висуваються у

її старших представників на перший план, залежить, якими виростуть діти.

З перших днів появи дитини на світ сім'я покликана готувати її до життя та практичної діяльності, у домашніх умовах забезпечувати розумну організацію її життя, допомагати засвоїти позитивний досвід старших поколінь, набути власного досвіду поведінки й діяльності.

Сімейне виховання – система виховання і освіти, яка складається в умовах конкретної родини зусиллями батьків і родичів [5].

Правильне виховання із самого раннього дитинства – це зовсім не така важка справа, як багатьом здається. Добре виховати свою дитину легко може кожна людина, якщо тільки вона цього дійсно захоче, а крім того, це справа приємна, радісна, щаслива».

Зміст виховання в сім'ї обумовлюється генеральною метою демократичного суспільства. Їх зміст можна звести до наступних позицій [4]:

1. Морально-етичне виховання в сім'ї являє собою стрижневий компонент формування особистості дитини, як майбутнього активного учасника міжособистісної взаємодії.

2. Інтелектуальне виховання – припускає зацікавлена участь батьків у збагаченні дітей знаннями, формуванні у них потреби в їх придбанні та постійного оновлення.

3. Фізичне виховання передбачає формування в дитини звички до ведення здорового способу життя і включає правильну організацію розпорядку дня, заняття фізичною культурою і спортом, загартовування організму і ін.

4. Трудове виховання закладає основу майбутнього самостійного життя – професійної та соціально-побутової діяльності в інтересах держави, суспільства і власної сім'ї.

Провідна роль сімейних взаємин у вихованні дитини полягає в тому, що від них залежать заходи функціонування та ефективності інших компонентів педагогічного виховного потенціалу сім'ї. Будь-яке серйозне відхилення внутрішньосімейних стосунків від норми означає ущербність, а часто і кризу даної сім'ї, втрату її виховних можливостей.

На всіх етапах розвитку дитини в сім'ї як на саму дитину, так і на її батьків здійснюють постійний вплив різні психологічні чинники. Пізнання чинників, що породжують ці проблеми, дозволяє повністю або частково усунути дискомфорт у сімейному спілкуванні, покращити сімейне мікросередовище.

Сім'я містить у собі певні складнощі, протиріччя та недоліки виховного впливу.

Неповна сім'я є найбільш проблематичною і вразливою у виховному плані. Наприклад, відомо, що люди з неповних сімей мають менш виражений

або негативний досвід підготовки до сімейного життя, тому ймовірність розпаду шлюбу у вихованців неповних сімей значно вище в порівнянні з тими, хто виховувався у звичайних сім'ях. У неповній сім'ї значно частіше виявляються обмеженими взаємини між матерями і дітьми.

Психічні порушення, особистісні відхилення або інвалідність одного з членів родини становлять для дитини потенційний ризик психосоматичного розладу. Це може бути пов'язано, з генетичною передачею дитині підвищеної вразливості, або з впливом психічних розладів у батьків на життя в родині. Їх дратівливість позбавляє дитину спокою, почуття впевненості. Їх страхи можуть стати причиною обмеження дитячої активності [2].

Роль сім'ї в суспільстві не можна порівняти за своєю силою ні з якими іншими соціальними інститутами, тому що саме в сім'ї формується і розвивається особистість людини. Сім'я виступає як перший виховний інститут, зв'язок з яким людина відчуває протягом всього свого життя. Саме в родині закладаються основи моральності людини, формуються норми поведінки, розкривається внутрішній світ дитини і його індивідуальні якості. У той же час, родинне виховання розглядається в науковій літературі не тільки як цілеспрямована система впливу батьків на дитину, але і як характер поведінки з нею [3].

Важливими чинниками виховання є також устрій родини, стиль життя, стійкі стереотипи взаємин у родині.

Маленкова Л. І. виділила такі стилі сімейного виховання, як потуральний, змагальний, розважливий, запобігливий, контролюючий, співчутливий, гармонійний [5].

Для того, щоб підтвердити гіпотезу про те, як впливає стиль батьківського виховання на якість життя дітей, ми провели дослідження.

У дослідженні взяли участь здобувачі вищої освіти які навчаються в Мукачівському державному університеті.

Досліджувана група складає 100 осіб, з них 50 дівчат і 50 хлопців віком від 17 до 21 року. Слід зазначити, що в дослідженні брали участь респонденти, які мають повну сім'ю (батька і матір; або одного рідного і одного нерідного батька).

Студентам було пояснено мету і сутність дослідження. Також був проведений інструктаж щодо питань анкет, здійснено роздачу бланків і їх збір.

З метою емпіричного дослідження уявлень про стилі сімейного виховання студентів було запропоновано наступні методики:

1. *Методика діагностики особистості на мотивацію до успіху Т. Елєрса [1].*
2. *Методика діагностики особистості на мотивацію до уникнення*

невдач Т. Елерса [1].

3. Вимірювання мотивації досягнення А. Мехрабіана [1].

4. Методика визначення ставлення молодих людей до своїх батьків А. Рое та М. Сігельмана [1].

Отримані результати були піддані математико-статистичній обробці за допомогою комп'ютерного пакету програм SPSS for Windows (версія 11). Обробка даних здійснювалася за допомогою кореляційного аналізу (коефіцієнту кореляції Пірсона). Зазначений спосіб обробки дозволяє переконатись, що існує узгодженість між результатами всіх запропонованих нами методик.

Аналіз отриманих даних свідчить про те, що статистично-значущий зв'язок був виявлений тільки між показниками «опіка матері» (Методика визначення ставлення молодих людей до своїх батьків А. Рое та М. Сігельмана і «досягнення успіху» (Методика діагностики особистості на мотивацію до успіху Т. Елерса) ($r = 0,208$ при $p \leq 0,05$).

Наявність цієї узгодженості означає те, що чим більше мати виявляє опіку і турботу, тим вищим буде рівень досягнення успіху у дівчат і у хлопців. Материнська любов є основою формування у дитини базової довіри до світу, відкритості та готовності з ним взаємодіяти.

В аналізі результатів методик, отриманих у **хлопців**, спостерігається узгодженість між показниками «любов з боку батька» (Методика А. Рое та М. Сігельмана) і «уникнення невдач» (Методика Т. Елерса) ($r = -0,319$ при $p \leq 0,05$). А саме, чим більшим є прояв любові з боку батька, тим менше спостерігається мотив до уникнення невдач.

Зазначимо, що чим більше вимог з боку батька до хлопця, тим яскравіше у нього буде проявлятися мотив досягнення ($r = 0,308$ при $p \leq 0,05$).

Можливо, це пояснюється тим, що традиційна роль батька – носій соціальних норм і вимог особливо стосовно сина, зразок стандартів поведінки. Любов батька виступає як соціальне схвалення поведінки хлопця, відповідно певним очікуванням. Проявляючи увагу і опіку батько, тим самим ставить завдання, дає зразки способів вирішення, надає необхідну допомогу, стимулює автономію і спрямованість юнака на досягнення.

Отже, можна говорити про те, що перша гіпотеза, яка звучить так: існують статеві відмінності в мотивації досягнення і в мотивації афіліації в осіб юнацького віку: у хлопців більш вираженими є мотиви «прагнення до успіху» і «страх відкидання», а в дівчат – мотиви «прагнення до уникнення невдач» і «прагнення до прийняття», знайшла часткове підтвердження, оскільки доведено існування взаємозв'язку між статевими характеристиками досліджуваних та їх мотивацією до успіху й афіліації, зокрема, у хлопців більш вираженим є мотив

«прагнення до успіху», а у дівчат – «прагнення до уникнення невдач».

Цікавою виявилася узгодженість між показниками «відстороненість з боку батька» (Методика А. Рое та М. Сігельмана) і «прагнення до успіху» (Методика Т. Елерса) ($r = 0,327$ при $p \leq 0,05$) та «уникнення невдач» (Методика Т. Елерса) ($r = 0,320$ при $p \leq 0,05$) у хлопців.

У даному дослідженні ми також порівнювали між собою групу дівчат і хлопців за результатами проведених методик. Дані були оброблені за допомогою Т-критерію Стьюдента.

Загалом, виходячи з отриманих результатів, зазначимо, що у дівчат яскраво спостерігається опіка з боку матері (значущість відмінностей на рівні $p \leq 0,05$), в свою чергу до хлопців з боку матері є більшим прояв ліберальності (значущість відмінностей на рівні $p \leq 0,05$).

Отже, зазначені результати свідчать про те, що гіпотеза, про вираженість мотивів, що складають зміст мотивації досягнення і мотивації афіліації в осіб юнацького віку, узгоджується з певними стилями батьківського виховання як хлопців, так і дівчат.

У ході роботи дослідження, відповідно до поставлених завдань, нам вдалося зробити теоретичний аналіз літературних джерел, також нами було проведено та висвітлено діагностичне дослідження особливостей батьківського виховання.

Для характеристики батьківського виховання велику роль відіграють стилі. Найпродуктивнішим стилем сімейного виховання є демократичний, оскільки, саме тут дитина може проявлятися як особистість, їй надається свобода на право вибору.

Перспективами досліджень з даної теми, на нашу думку, є вивчення ідентифікації юнаків та дівчат з власною батьківською роллю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бурлачук Л. Ф. Психодіагностика: учебник для вузов / Л. Ф. Бурлачук. – СПб.: Питер, 2006. – 351 с.
2. Буянов М. И. Ребенок из неблагополучной семьи / М. И. Буянов. – М.: Изд. Просвещение, 2000. – 207 с.
3. Захаров А. И. Как предупредить отклонения в поведении ребенка: кн. для воспитателей детей и родителей / А. И. Захаров. – 2-е изд., доп. – М.: Просвещение, 1993. – 192 с.
4. Маленкова Л. И. Педагоги, родители и дети / Л. И. Маленкова. – М.: ВЛАДОС, 1999. – 197с.
5. Практична психологія та соціальна робота: науково-практичний та освітньо-методичний журнал. – К., 2008. – 80 с.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>